

БАЯН-ӨЛГИЙ АЙМАГ ӨВРИЙН ДЭВТЭР

Статистикийн хэлтэс

Өлгий хот 2019 он

БАЯН-ӨЛГИЙ АЙМАГ

ГАЗАР НУТГИЙН ХЭМЖЭЭ:

45 704.89 КВ.КМ

2019 ОН

- Аймгийн ерөнхий мэдээлэл.....2
- Хүн амын үндсэн үзүүлэлт.....18
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн.....25
- ААНБ-ын тооллогын үзүүлэлт..... 24
- Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр..... 32
- Аж үйлдвэрийн үзүүлэлт.....33
- Эрүүл мэндийн зарим үзүүлэлт.....36
- Ажил эрхлэлтийн зарим үзүүлэлт....40
- Боловсролын зарим үзүүлэлт 43
- Мал аж ахуйн зарим үзүүлэлт.....46
- Аймгийн холбоотой ВЭБ хуудас..... 66

Баян-Өлгий аймаг нь 1940 оны 8 дугаар сард БНМАУ-ын Бага Хурлын шийдвэрээр “Баян-Өлгий” аймаг байгуулагджээ.

Баян-Өлгий аймаг нь Монгол улсын хамгийн баруун хэсэгт оршдог бөгөөд 13 сум, 97 багтай ба хойд талаараа ОХУ-тай 225 км, баруун урд талаараа БНХАУ-тай 450 км, зүүн хойд талаараа Увс аймагтай 165 км, зүүн урд талаараа Ховд аймагтай 450 км тус тус хиллэн оршдог. Улаанбаатар хотоос 1709 км зайтай. Монгол улсын хэмжээнд нийтдээ 45 704.89 мянган кв.км нутаг дэвсгэртэй. Хүн амын 91.0 орчим хувийг казах үндэстэн эзэлдэг. 2018 оны жилийн эцсийн байдлаар 103 765 хүн амтай, үүнээс 0-15 насны 37436 хүүхэд багачууд амьдарч байна.

Уур амьсгал

Байгаль цаг уурын хувьд эрс тэс эх газрын уур амьсгалтай, өвөлдөө -36-42 градус хүртэл хүйтэрдэг, дулааны улиралд халуун нь 37-40 градус юм. Хур тундасны уналт янз бүр, жилийн дундаж агаарын чийгшилт 52.7%. Салхины чиглэл хойд, баруун хойд, баруунаас хурд нь 9-25 м/сек байх ба салхины ихэнх нь хавар, намрын улиралд тохиолдоно.

Ёс заншил, өв уламжлал

Баян-Өлгий аймгийн онцлог соёлын биет бус өв

- Эх хэл, аман зохиолын илэрхийлэлүүд
  - Айтыс (ерөөл, магтаал)
  - Язгуур урлаг (домбор, сыбызгы, сазсырнай)
  - Гар урлал, ардын дуу
  - Зан үйл (Хүүхэд өлгийдөх, казах хурим, бүргэдээр ан авах ёс г,м)
  - Баяр ёслол (Наурыз, бүргэдчдийн баяр)
  - Цагаан идээ боловсруулах
- Казах үндэсний хээ угалз гэх зэрэг онцлог өв олонтой

Баян-Өлгий аймгийн хэмжээнд соёлын биет бус өв уламжлагч 348 нэгдсэн бүртгэлд бүртгэлтэй.Соёлын биет бус өвийг ур чадварын өндөр түвшинд өвлөсөн билэг авьяастан улсын жагсаалтад Баян-Өлгий аймгаас 6 өвлөгч байдаг.

Алдар цуутай хүмүүс

- Монгол Улсын Ардын цолтолтнууд 9
- Монгол Улсын Төрийн соёрхолтнууд 7
- Монгол Улсын баатар 1
- Хөдөлмөрийн баатар 27
- Монгол Улсын гавьяат цолтон 95

Гадаад орны алдар цол, одон медалиар шагнагдагсад
Цол:

- 1.Дорнод Түркистаны Ардын баатар Ш.Картенбай
- 2.Казахстаны Урлагийн Гавьяат зүтгэлтэн А.Хабылаш
- 3.Тыва улсын гавьяат жүжигчин Х.Чапай
- 4.Тыва улсын Гавьяат багш А.Ариунаа

БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТ

Төрөл	2017	2018
Биеийн тамир спортын байгууллагад ажиллагчдын тоо	19	18
Спортоор хичээллэгчдийн тоо	9675	9725
Спорт заалны тоо	33	33
Цол, зэрэгтэй тамирчид, дасгалжуулагчид	580	610
Цол, зэрэгтэй шүүгчид	195	207
Нийт цолтой бөхчүүд	372	400
Сурын цолтой харваачид	68	91
Цолтой уяачид	82	97

Биеийн тамир, спорт

- Баян-Өлгий аймгаас төрөн гарсан улсын цолтой бөхчүүд 8, спортын гавьяат цолтон 2, олон улсын хэмжээний мастер 9, спортын мастер 82, спортын дэд мастер 70, спортын зэрэг цолтон 417, улсын шүүгч 10, зэрэгтэй шүүгч 185 байна.
- Тив, дэлхий, олон улс, монголын бүх ард түмний спартикад, хүүхдийн спортын наадам, улсын аварга шалгаруулах тэмцээнүүдэд тамирчид амжилттай оролцож, 19 алт, 28 мөнгө, 32 хүрэл, нийт 79 медаль хүртэж байна.

Биеийн тамир, спорт

- 2018 онд Өсвөрийн улсын аварга шалгаруулах, Олон улс, тив, дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнд хөнгөн атлетик, жудо бөх, чөлөөт бөх, үндэсний сур, волейбол, казак күрес, гардан тулаан, хүндийн өргөлт, үндэсний бөх, таеквондо, аударыспах /морин дээрх барилдаан/, теннис, дугуй, шагай харваа, спорт аялал гэсэн 12-н төрлөөр 200 гаруй тамирчин ажилттай оролцож алт-7, мөнгө-8, хүрэл-21 нийт-36 медаль хүртсэн
- Нийт 2018 онд УАШТ, ОУ, Тив, дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнээс 79 медаль хүртсэн амжилттай.

Соёл, сүм хийд

- Мэргэжлийн урлагийн байгууллагын тоглолт 74
- Мэргэжлийн урлагийн байгууллагын үзэгчид 22100
- Нийтийн номын сан 14
- Нийтийн номын сангийн суудал 332
- Номын сангийн байнгын уншигчид 25300
- Сүм хийд 20
  - Ислам 20

Нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ

- Монгол улсын түүхэнд анх удаа “ Бүргэдийн баяр” арга хэмжээг жил болгон тогтмол зохион байгуулж байна. Тус арга хэмжээ хамгийн олон бүргэдчинг оролцуулсан арга хэмжээ болж хэвшсэн. Энэхүү баярын хүрээнд орон нутгийн онцлог, өвөрмөц соёлыг шингэсэн хатгамал эдлэл, бэлэг дурсгалын үзэсгэлэн худалдааг зохион байгуулж байна.
- Аймгийн Засаг даргын оны А/294 тогтоолоор “ Үндэсний нэрийн бүтээгдэхүүн”-ийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийг байгуулж, аймгийн нэрийн бүтээгдэхүүнээр Акбоар ХХК-ний вакуумдсан казыг шалгаруулсан.
- Тус аймгийн хэмжээнд хатгамал эдлэл, Алтанцөгц сумын зөгийн бал, чацаргана, вакуумдсан каз, Буянт сумын савласан сүү, цагаан идээ зэрэг орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байна.

Нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ТАЛААР

Улаанбаатар хотод Олон улсын аялал жуулчлалын үзэсгэлэнд аялал жуулчлалын чиглэлээр идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй 9 аж ахуйн нэгж, байгууллагууд хамтран оролцож, өөрсдийн бүтээгдэхүүн, байгууллагын үйл ажиллагаагаа танилцууллаа. “Бүргэдийн баяр-2018” арга хэмжээг уламжлал ёсоор 18 дахь удаагаа зохион байгууллаа. Уг арга хэмжээнд тус аймгийн 13 сумаас 120 бүргэдчин оролцлоо. Энэ удаагийн арга хэмжээнд дэлхийн 20 гаруй орноос буюу Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд бүрэн эрхт Элчин сайдууд хөрш аймгийн удирдлагууд зэрэг гадаад дотоодын 1200 орчим жуулчин ирж сонирхсон ба энэ нь өнгөрсөн жилтэй харьцуулахад 2 дахин өссөн үзүүлэлттэй гарсан.

ТЭЭВЭР

Төрөл	2017	2018
Техникийн хяналтын үзлэгт хамрагдсан авто машин бүгд	13722	17941
Суудлын авто машин	10140	13328
Ачааны автобус	2819	3763
Автобус	615	688
Тусгай зориулалтын	148	162
Ашигласан хугацаагаар:		
3 жил хүртэл	105	137
4-9 жил	1777	2323
10-аас дээш жил	11840	15483

БАЯН-ӨЛГИЙ АЙМГИЙН АВТО ТЭЭВРИЙН ҮЗЛЭГ
2018 ОН

СУУДЛЫН

13328

АВТОБУС

688

ТУСГАЙ

162

АЧААНЫ

3763

БАРИЛГА, ОРОН СУУЦ, НИЙТИЙН АЖ АХУЙ

Төрөл	2017	2018
Дотоодын барилгын байгууллагуудын гүйцэтгэсэн барилга угсралт, их засварын ажил (сая.төг)	27 469.4	35152.6
Ус түгээх цэгийн тоо	16	20
Зөөврийн ус хэрэглэдэг өрх	10 331	9255
Ус тээврийн машины тоо	2	2
Хог устгах цэг	17	20
Хог тээврийн машины тоо	42	53
Халуун усны цэгийн тоо	46	43

ГЭМТ ХЭРЭГ

Хэргийн төрөл	2017	2018
Бүгд	319	318
Хүнийг санаатай алах	2	
Бусдыг амиа хорлоход хүргэх		2
Хүчингийн хэрэг	3	8
Танхайрах		
Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах	65	67
Бусдын эд хөрөнгийг дээрэмдэх, булаах	2	2
Бусдын эд хөрөнгийг залилан мэхлэх	7	18
Тээврийн хэрэгсэлтэй холбоотой гэмт хэрэг	14	18
Бусдын бие махбодод болгоомжгүй гэмтэл учруулах	171	109
Бусад	55	94
Согтуугаар үйлдсэн хэрэг	64	66
Эзэнгүй гэмт хэрэг	53	102
Саатуулагдсан	770	1711

МӨНГӨ, БАНК, ТӨРИЙН САНХҮҮ

Төрөл	2017	2018
МӨНГӨ, БАНК		(сая.төг)
Иргэдийн хадгаламжийн үлдэгдэл	83711.6	105314.0
Зээлийн өрийн үлдэгдэл	132869.1	174428.0
Чанаргүй зээлийн өрийн үлдэгдэл	1 928.9	1618.4
ТӨРИЙН САНХҮҮ		
Орон нутгийн төсвийн нийт орлого	10 505.4	11071.0
Улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт олгосон санхүүгийн дэмжлэг	12 106.3	18344.1
Орон нутгийн төсвийн нийт зарлага	71329.3	78080.7
Улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт олгосон тусгай зориулалтын шилжүүлэг	49 027.0	47794.7
Улсын төсвөөс орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сангийн орлогын шилжүүлэг	1 654.0	2379.1

Хүн амын тоо, насны бүлгээр, 2018 он, сумдаар

Сумын нэр	Суурин хүн амын тоо	0-14	15-60	15-59 насны эрэгтэй	15-55 насны эмэгтэй	60+
Алтай	4241	1505	2495	1312	1183	241
Алтанцөгц	2849	991	1687	889	798	171
Баяннуур	4930	1816	2834	1513	1321	280
Бугат	3870	1420	2238	1177	1061	212
Булган	5192	1822	3069	1579	1490	301
Буянт	2818	968	1671	859	812	179
Дэлүүн	7437	2674	4364	2220	2144	399
Ногооннуур	8044	3117	4519	2361	2158	408
Сагсай	5211	1984	2935	1493	1442	292
Толбо	4173	1499	2433	1246	1187	241
Улаанхус	8602	3254	4907	2521	2386	441
Цэнгэл	9468	3629	5389	2774	2615	450
Өлгий	36930	12757	22163	11043	11120	2010
Дүн	103765	37436	60704	30987	29717	5625

Насны бүлгийн эзлэх хувь, 2018 он, сумдаар

Сумын нэр	Хүн амд хүүхэдийн эзлэх хувь	Хүн амд хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь	Хүн амд ахмад настны эзлэх хувь	Хөдөлмөрийн насны эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь	Хөдөлмөрийн насны эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь
Алтай	35.5	58.8	5.7	52.6	47.4
Алтанцөгц	34.8	59.2	6.0	52.7	47.3
Баяннуур	36.8	57.5	5.7	53.4	46.6
Бугат	36.7	57.8	5.5	52.6	47.4
Булган	35.1	59.1	5.8	51.4	48.6
Буянт	34.4	59.3	6.4	51.4	48.6
Дэлүүн	36.0	58.7	5.4	50.9	49.1
Ногооннуур	38.7	56.2	5.1	52.2	47.8
Сагсай	38.1	56.3	5.6	50.9	49.1
Толбо	35.9	58.3	5.8	51.2	48.8
Улаанхус	37.8	57.0	5.1	51.4	48.6
Цэнгэл	38.3	56.9	4.8	51.5	48.5
Өлгий	34.5	60.0	5.4	49.8	50.2
Дүн	36.1	58.5	5.4	51.0	49.0

Хүн ам, сумаар 1990 – 2018 он

Сумын нэр	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018
Өлгий	29,381	25,763	28,248	29,068	33,420	34,007	35,118	36930
Алтай	3,847	4,016	3,914	3,752	4,143	4,212	4,257	4241
Алтанцөгц	3,344	3,168	3,038	2,754	2,787	2,792	2,814	2849
Баяннуур	6,132	5,140	5,320	4,546	4,825	4,913	4,978	4930
Бугат	3,238	3,541	3,604	3,290	3,626	3,781	3,790	3870
Булган	5,679	5,916	5,901	5,486	5,095	5,144	5,183	5192
Буянт	2,865	3,060	3,002	2,437	2,698	2,767	2,846	2818
Дэлүүн	7,501	8,347	8,183	6,461	7,118	7,140	7,331	7437
Ногооннуур	11,939	7,094	8,067	7,397	7,750	7,842	7,976	8044
Сагсай	4,765	4,876	5,185	4,739	5,046	5,137	5,259	5211
Толбо	4,533	4,773	4,260	3,785	4,037	4,105	4,169	4173
Улаанхус	7,583	8,437	8,672	7,318	8,299	8,357	8,548	8602
Цэнгэл	7,298	8,110	8,364	8,158	8,943	9,149	9,322	9468
Нийт	98,105	94,094	95,758	89,191	97,787	99,346	101,591	103765

Өрх, сумаар 1990 – 2018 он

Сумын нэр	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018
Алтай	868	807	994	1022	1067	1 093	1122	1108	1 101
Алтанцөгц	748	659	752	701	706	736	749	747	755
Баяннуур	1218	977	1147	1153	997	1 088	1151	1155	1 148
Бугат	807	751	852	865	852	926	972	989	1 015
Булган	1064	1049	1196	1195	1203	1 182	1183	1188	1 269
Буянт	620	613	695	715	652	747	768	791	769
Дэлүүн	1505	1426	1838	1744	1503	1 551	1594	1634	1 662
Ногооннуур	1804	1376	1504	1480	1371	1 486	1549	1591	1 591
Сагсай	954	1038	1059	1121	1101	1 202	1250	1281	1 279
Толбо	876	822	1007	961	852	947	970	967	1 004
Улаанхус	1558	1487	1819	1888	1648	1 746	1819	1796	1 835
Цэнгэл	1596	1565	1823	1835	1785	1 941	2001	1981	2 044
Өлгий	6158	4437	5693	6289	6611	7 637	7 792	8000	8 424
Цагааннуур	536	426	426	359	348	380	402	398	410
Нийт	20312	17433	20805	21328	20696	22662	23322	23626	24306

Хүн ам, нийгмийн үзүүлэлтүүд

Үзүүлэлтүүд	ХЭМЖИХ НЭГЖ	2015	2016	2017	2018
Хүн амын тоо	тоо	97787	99346	101591	103765
Төрсөн хүүхэд- бүгд	тоо	2789	2805	2914	3024
1000 хүнд ногдох төрөлт	коэф	28.3	28.0	28.6	29.0
Нас барсан- бүгд	тоо	534	515	448	502
1000 хүнд ногдох нас баралт	коэф	5.5	5.1	4.4	4.8
Цэвэр өсөлт: 1000 хүнд ногдох	коэф	22.8	22.9	23.6	24.2
Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам	тоо	49490	43940	53148	55772
Ажиллагсдын тоо	тоо	43621	39873	46578	48758
Ажилгүй иргэн	тоо	5869	4067	6570	7014
Ажилгүйдлийн түвшин	хувь	11.9	9.3	12.4	12.6

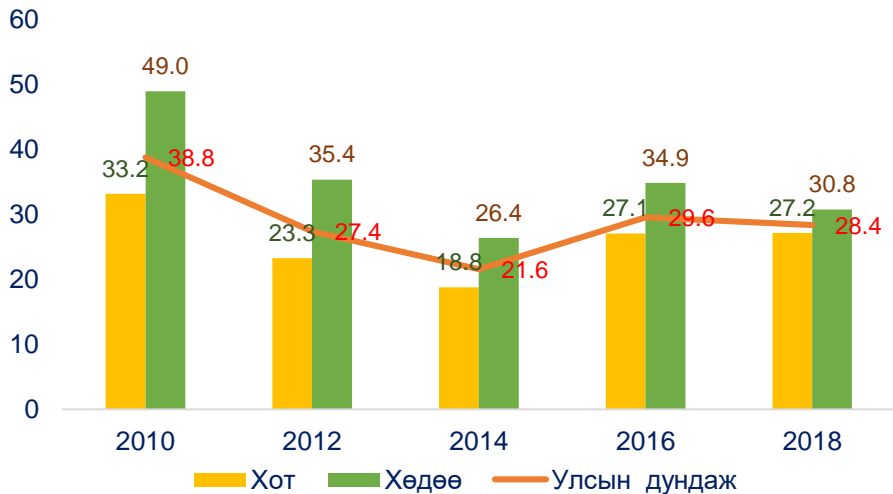

Хүн ам, нийгмийн үзүүлэлт

Үзүүлэлтүүд	2015	2016	2017	2018
Хөдөлмөр эрхлээгүй хүн ам	5869	4067	6570	7014
Ядуу өрхийн тоо	6923	7184	8596	8847
Нэн ядуу өрхийн тоо	3697	3993	4403	4530
8 ба дээш ам бүлтэй өрх	726	1054	1119	1236
Өрх толгойлсон эмэгтэй	1871	1822	1879	1743
Ганц бие өрхийн тоо	207	254	504	573
Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд	4516	4564	4608	4168
Хагас өнчин хүүхдийн тоо	1842	1862	1937	2039
Бүтэн өнчин хүүхдийн тоо	281	273	283	200

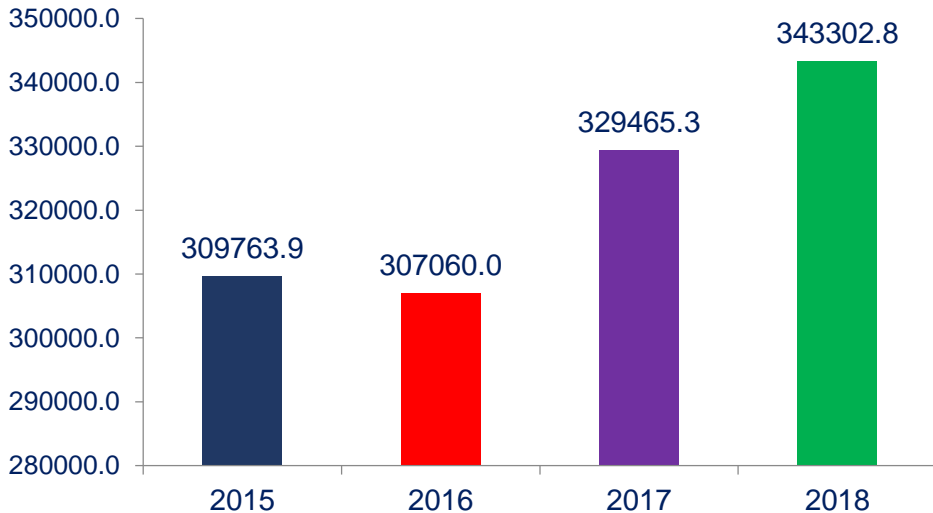

Хүн амын ядуурлын түвшин

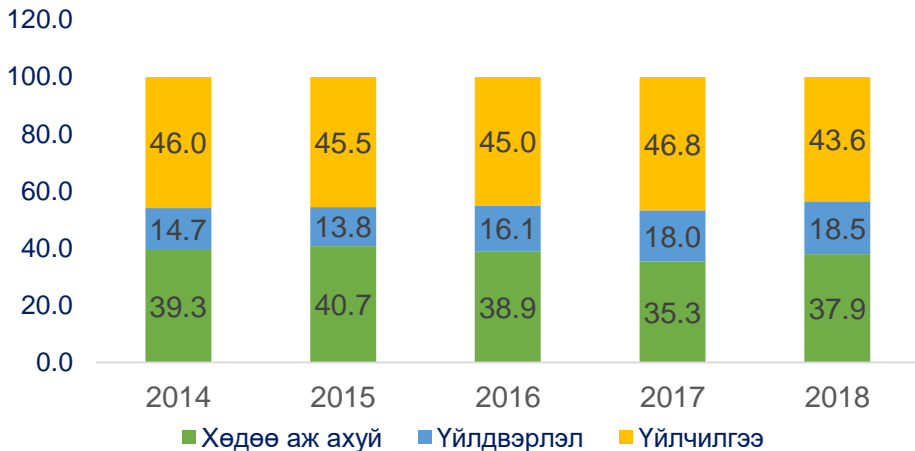
Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн /сая төгрөг/

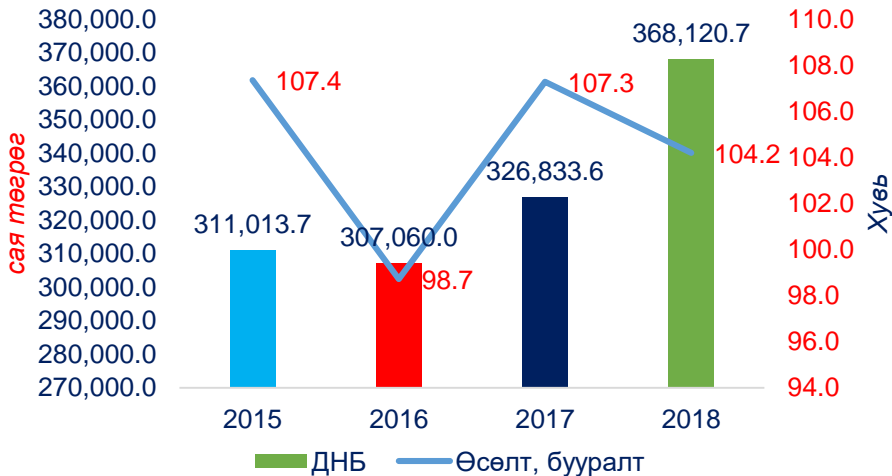
Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн-салбарын эзлэх хувь

Салбарын эзлэх хувь

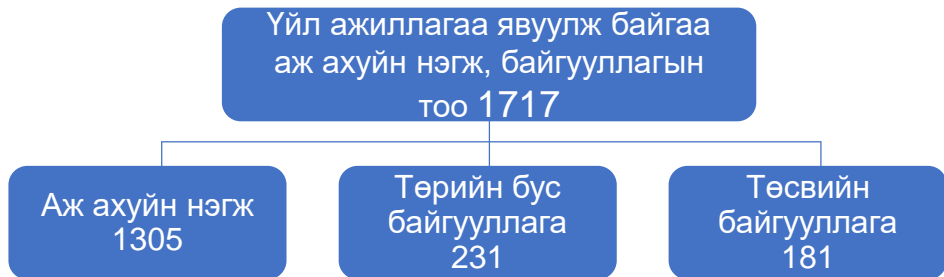

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн

АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГА – 2018 ОН

2018 оны жилийн эцсийн байдлаар бүртгүүлсэн аж ахуйн нэгж 1956, үүнээс 1717 аж ахуйн нэгж, байгууллага үйл ажиллагаа явуулж байгаагийн 1344 нь буюу 76.0 хувь нь аж ахуйн нэгж, 231 буюу 13.5 хувь нь төрийн бус байгууллага, 181 буюу 10.5 хувь нь төсвийн байгууллага байна.

Бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо

Сумын нэр	2006	2011	2016	2017	2018
Алтай	19	28	45	50	51
Алтанцөгц	14	25	35	40	41
Баяннуур	28	48	56	65	67
Бугат	12	21	36	42	44
Булган	17	32	52	52	58
Буянт	20	28	39	47	52
Дэлүүн	31	54	68	75	77
Ногооннуур	23	59	99	114	159
Сагсай	16	22	43	42	50
Толбо	23	31	49	54	61
Улаанхус	22	52	65	77	77
Цэнгэл	31	48	67	66	47
Өлгий	337	563	916	1075	1172
Бүгд	593	1011	1570	1799	1956

Үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо 2018 он

Сумын нэр	Нийт ААНэгж, байгууллага	Үйл ажиллагаа явуулж буй ААНэгж, байгууллага	Аж ахуйн нэгж	Төсөвт байгууллага	Төрийн бус байгууллага
Алтай	51	48	36	9	3
Алтанцөгц	41	37	24	6	7
Баяннуур	67	58	42	8	8
Бугат	44	41	32	6	3
Булган	58	54	37	9	8
Буянт	52	46	30	6	10
Дэлүүн	77	71	58	10	3
Ногооннуур	159	145	115	22	8
Сагсай	50	47	35	8	4
Толбо	61	56	40	6	10
Улаанхус	77	70	48	10	12
Цэнгэл	47	41	27	4	10
Өлгий	1172	1003	774	77	152
Бүгд	1956	1717	1298	181	238

АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГА –ын ажиллагчдын сарын дундаж цалин

638.3

мян.төгрөг

655.9

мян.төг

621.3

мян.төг

Баян-Өлгий аймгийн Засаг даргын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр

Эдийн засгийн тогтвортой хөгжил

Хөдөө аж ахуй

Үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээ, стандартчилал

Геологи, уул уурхай, хүнд үйлдвэр

Барилга, хот байгуулалт

Эрчим хүч, цахилгаан

Мэдээлэл харилцаа, холбоо

Зам, тээвэр

Хүн амын соёл, урлаг спортын үйлчилгээ

Боловсрол, гэр бүл, хүүхдийн байгууллагуудын хөгжих орчин

Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалал

Гадаад харилцаа

Төрийн үйлчилгээ – Хариуцлага, сахилга, ажлын чадвар, ухаалаг үйлчилгээг төлөвшүүлнэ

Хууль эрх зүй

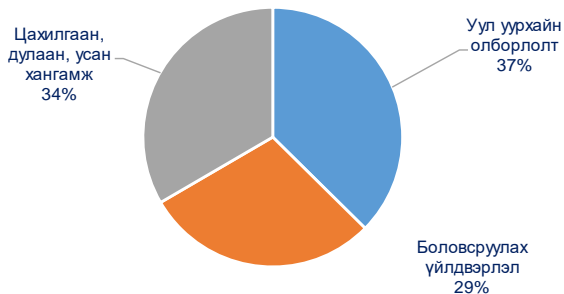
Батлан хамгаалах бодлого – бэлэн байдал

Аж үйлдвэр

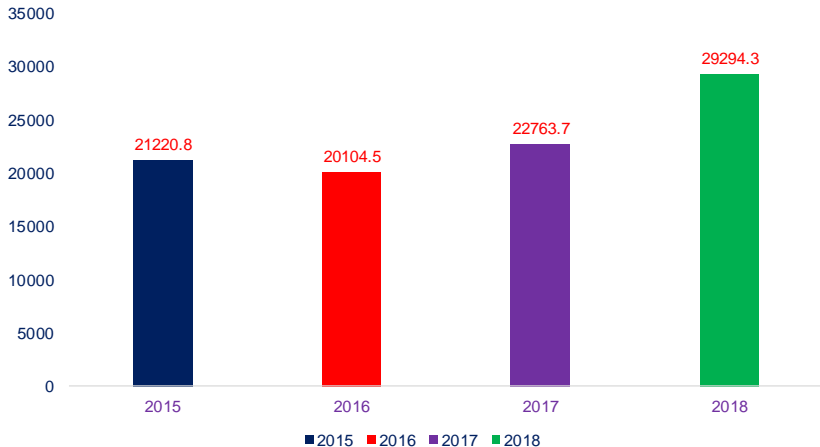
2018 онд Аж үйлдвэрийн салбарын үйлдвэрлэлтийн **37.0** хувийг уул уурхай олборлох салбар, **29.2** хувийг боловсруулах салбар, **34.1** хувийг цахилгаан, дулаан усан хангамжийн салбар бүрдүүлж байна. 26607.9 сая төгрөгний бүтээгдэхүүн борлуулж гадаад, дотоодод экспортлосон нь өнгөрсөн оноос 14.8 хувиар өссөн байна.

Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт 2018 он

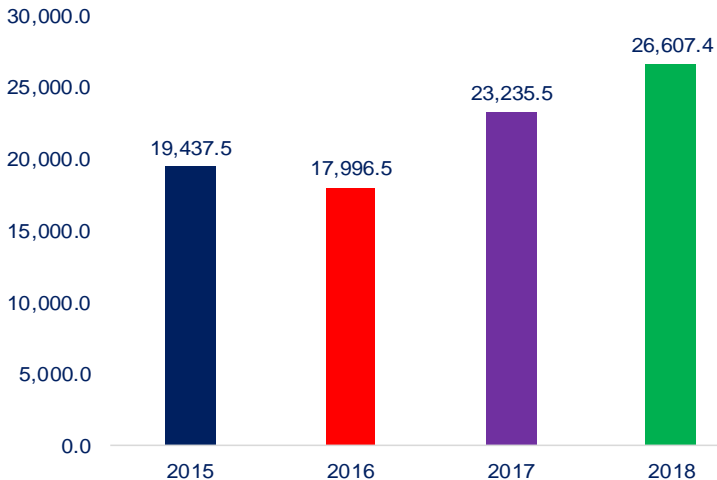

Аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт

Аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүн борлуулалт

Эрүүл мэндийн зарим үзүүлэлт, 2014 – 2018 он

Мэргэжил	2014	2015	2016	2017	2018
Их эмч	156	166	186	203	213
Эм зүйч	19	26	27	28	35
Бусад дээд мэргэжилтэн	48	48	60	63	69
Сувилагч	283	297	308	316	328
Эх барихч	34	34	36	36	37
Багийн бага эмч	68	65	65	66	69
Бусад бага эмч	43	43	35	40	38
Шүдний техникч	8	8	8	8	8
Лаборант	32	34	33	37	36
Эм найруулагч	44	53	56	52	58

Төрөлт, амьд төрөлт, нас баралтын тоо, 2016-2018 он/

Сумын нэр	Төрөлт			Амьд төрөлт			Нас баралт		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Алтай	129	103	128	128	103	128	32	13	30
Алтанцөгц	61	79	75	60	80	76	15	15	7
Баяннуур	122	140	125	122	141	127	26	16	24
Бугат	113	94	111	111	92	114	19	24	27
Булган	148	127	169	147	127	168	29	23	29
Буянт	78	79	75	78	80	74	20	18	12
Дэлүүн	217	207	215	217	205	216	44	32	32
Ногооннуур	193	201	213	196	201	212	36	32	33
Сагсай	159	158	142	159	159	141	30	19	21
Толбо	107	113	112	102	113	112	25	16	20
Улаанхус	221	278	241	220	279	239	43	36	44
Цэнгэл	289	282	322	289	283	325	50	49	68
Өлгий	1001	983	985	1002	986	987	146	155	155
Дүн	2838	2844	2913	2831	2849	2919	515	448	502

Нийгмийн зарим үзүүлэлт, 2000 – 2018 он

Үзүүлэлт	2000	2005	2010	2015	2017	2018
Төрөлт	2933	2375	2459	2770	2849	2919
Нас баралт	499	528	533	534	448	502
Дундаж наслалт	66.31	67.47	69.8	73.33	73.12	73.11
Бүтэн өнчин хүүхдийн тоо	229	383	355	281	283	200
Хагас өнчин хүүхдийн тоо	2666	3132	2515	1842	1937	2039
Өрх толгойлсон эхийн тоо	1317	1487	2000	1871	1879	1743
18 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх толгойлсон эх				1001	1076	1208

2017

2018

1879

1743

Өрх толгойлсон эхийн тоо

283

200

Бүтэн өнчин хүүхдийн тоо

1937

2039

Хагас өнчин хүүхдийн тоо

504

572

Өрх үүсгэн ганц биеэр амьдардаг өндөр настан

Хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлт 2015 - 2018 он

Үзүүлэлтүүд	2015	2016	2017	2018
Хөдөлмөрийн насны хүн ам	56893	52014	59751	60704
Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам	34016	43940	51973	55772
Ажиллагсдын тоо	43621	39873	46578	48758
Ажилгүй иргэн	5869	4067	6570	7014
Ажилгүйдлийн түвшин	11.9	9.3	12.4	12.6
Ажиллах хүчний хөдөлмөр оролцооны түвшин	72.0	66.1	71.5	70.0

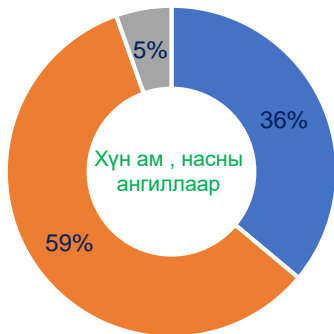

Ажилгүй иргэн - 2018 он

Сумын нэр	Нийт ажилгүй иргэн-2018 он			Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн-ХХҮГ	
	Бүгд	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Бүгд	Эмэгтэй
Алтай	132	90	42	8	4
Алтанцөгц	111	76	35	10	4
Баяннуур	283	161	122	15	7
Бугат	100	71	29	30	14
Булган	83	57	26	10	4
Буянт	148	101	47	11	7
Дэлүүн	496	275	221	20	5
Ногооннуур	265	181	84	21	10
Өлгий	4 532	3 191	1 341	844	421
Сагсай	123	84	39	24	14
Толбо	124	85	39	22	15
Улаанхус	273	186	87	14	8
Цэнгэл	344	236	108	21	14
Дүн	7 014	4 794	2 220	1 050	527

Нийт хүн амд хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь, 2018 оноор

- Хүүхэд (0-14)
- Хөдөлмөрийн нас(15-59)
- Өндөр настан(+60)

Ажилгүйдлийн түвшин

Боловсролын үзүүлэлт

Сумын нэр	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Алтай	781	827	794	802	797
Алтанцөгц	443	415	434	438	428
Баяннуур	1033	1070	1055	1059	1025
Бугат	392	420	444	458	436
Булган	1079	1091	1027	1027	1011
Буянт	455	479	475	441	432
Дэлүүн	1468	1489	1436	1449	1451
Ногооннуур	1097	1106	1127	1143	1139
Сагсай	966	979	934	979	977
Толбо	712	743	717	735	732
Улаанхус	1460	1504	1557	1584	1613
Цэнгэл	1892	1955	1903	1938	1980
Өлгий	9685	10370	10487	10807	10970
Цагааннуур	176	178	201	202	201
Дүн	21639	22626	22591	23062	23192
Хамран сургалтын хувь*	93.6	92.8	86.6	92.8	90.7

Тайлбар: Хамран сургалтын хувь суурь боловсрол эзэмших насны / 6-14 / хүүхдийн тооцоогоор

Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын үндсэн багш 254

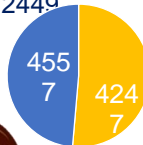
Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагад хамрагдсан хүүхэд 7238

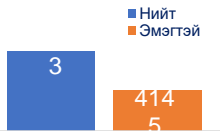
ЕБС-ийн 1 дүгээр ангид элсэгчид 2449

ЕБС-д суралцаж байгаа малчин өрхийн хүүхэд үүнээс 7943, эмэгтэй 4145

■ ЕБС-д суралцагчдаас дотуур байранд суух хүсэлт гаргасан

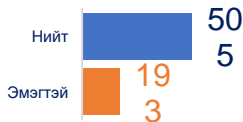

ЕБС-д суралцаж байгаа малчин өрхийн хүүхэд

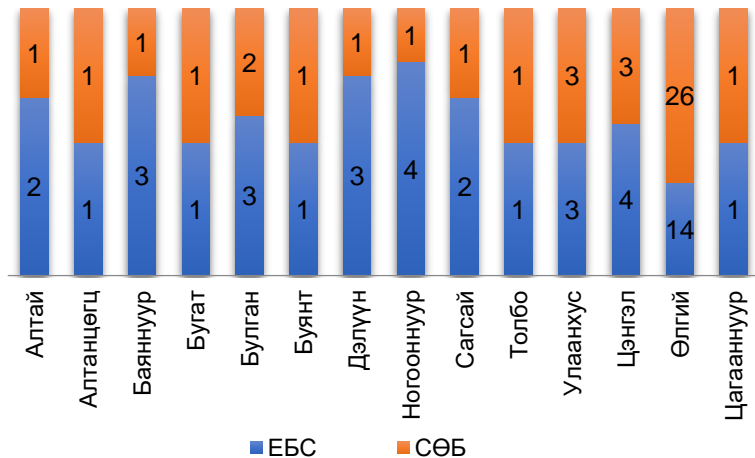
ЕБС-ийн үндсэн багш

Техникийн болон мэргэжлийн боловсролын сургалтын байгууллагад суралцагчид

ЕБС, СӨБ-ийн байгууллагын тоо, сумдаар, 2018/2019 хичээлийн жилд

Малын тоо

Төрөл	2010	2015	2016	2017	2018
Бодоор *	261	487.6	528.6	548.4	539.3
Толгойн тоо	1126859	2021046	2167413	2226149	2166917
Тэмээ	3766	4717	4933	5279	5649
Адуу	43451	77291	85783	93402	95349
Үхэр	66049	144761	155623	161025	155914
Хонь	459834	850620	937760	995222	979601
Ямаа	553759	943657	983314	971221	930404

2018 оны жилийн эцсийн мал тооллогын дүнгээр Баян-Өлгий аймгийн 13 сумын 90 багт 2.1 сая толгой мал тоолуулж 2017 оныхоос 59.2 мянган толгой малаар буюу 2.7 хувиар буурсан байна. Үхэр, хонь, ямааны төрөл дээрээ буурсан үзүүлэлттэй байна.

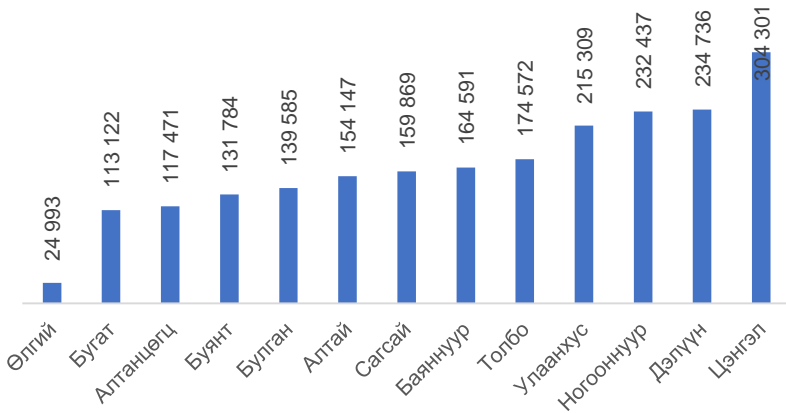

Өрх, малчдын тоо, насны бүтэц, тэдний соёл, ахуйн байдал

Төрөл	2010	2015	2016	2017	2018
Малтай өрх	13862	14608	15192	14976	14910
Малчин өрх	9436	8872	8888	9261	8728
Малчдын тоо	18685	18398	18411	17200	13993
16-34 насны	9528	7396	6927	6515	4979
35-аас тэтгэвэрт гарах хүртэл насны	7195	9433	9884	8823	7553
Тэтгэврийн насны	1962	1569	1600	1862	1461
Нийт малчдаас эмэгтэй	8227	8471	8712	7350	5315
Насны бүрэлдэхүүн хувь	100	100	100	100	100
16-34 насны	51	40.2	37.6	37.9	35.6
35-аас тэтгэвэрт гарах хүртэл насны	38.5	51.3	53.7	51.3	54.0
Тэтгэврийн насны	10.5	8.5	8.7	10.8	10.4
Нийт малчдаас эмэгтэй хувь	44	46	47.3	42.7	38
Нэг малчин өрхөд ногдох малын тоо /толгойгоор/	119	227	243	204	203

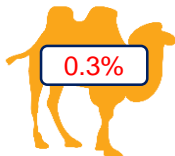

Малын тоо, сумдаар

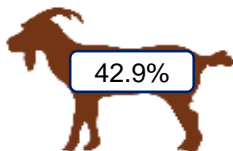
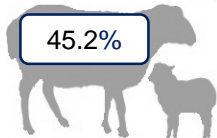
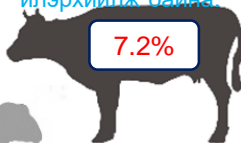
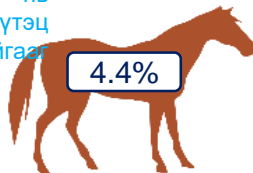

Мал сүргийн бүтэц, 2018 он

Бог малын дотор хонин сүрэг 45.2%, ямаан сүрэг 42.9%-ийг тус тус эзэлж байгаа нь уламжлалт сүргийн бүтэц алдагдаагүй хэвийн байгааг илэрхийлж байна.

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

2018 оны жилийн эцсийн мал тооллогын дүнгээр Баян-Өлгий аймгийн хэмжээнд 2166917 толгой мал тоологдсон байна.

95349

5649

979601

155914

930404

Хамгийн олон
малтай сумд

Цэнгэл 304 301

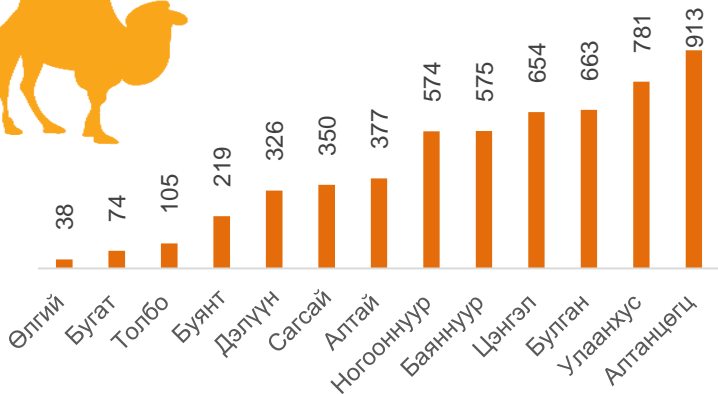
Дэлүүн 234 736

Ногооннуур 232 437

Улаанхус 215 309

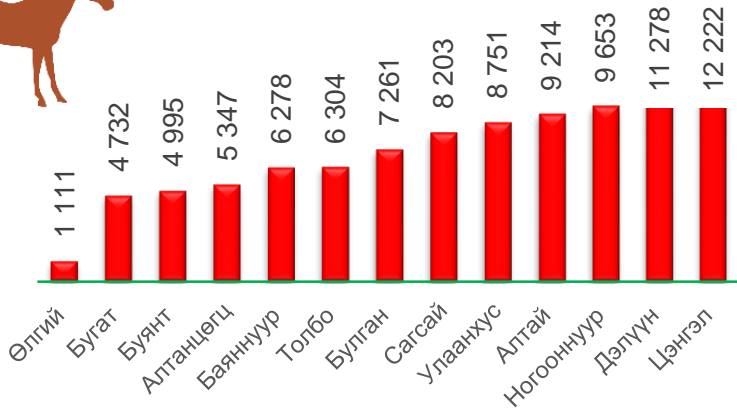
Толбо 174 572

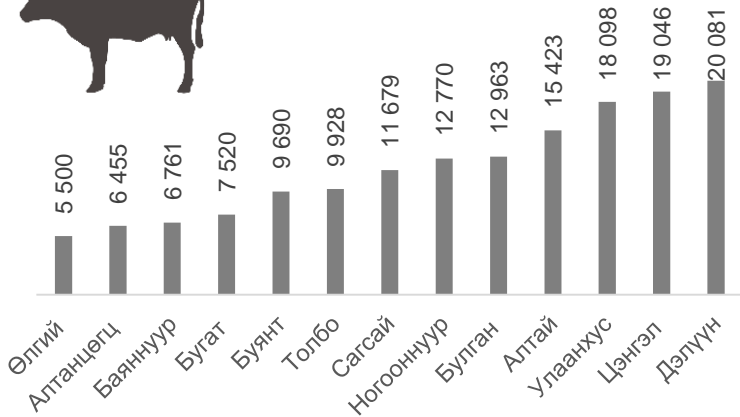

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

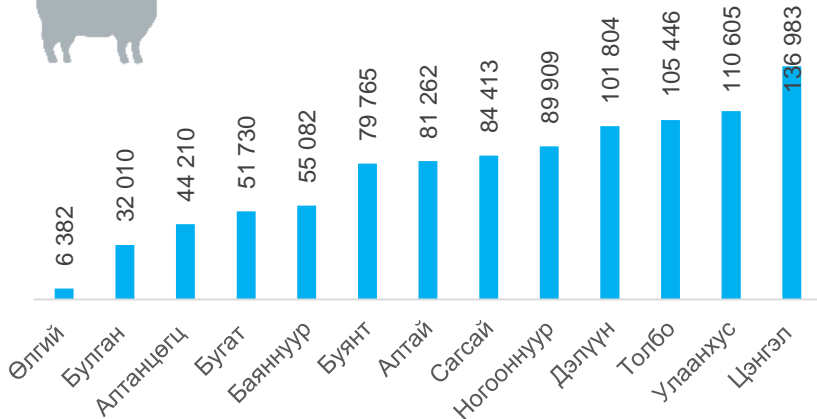

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

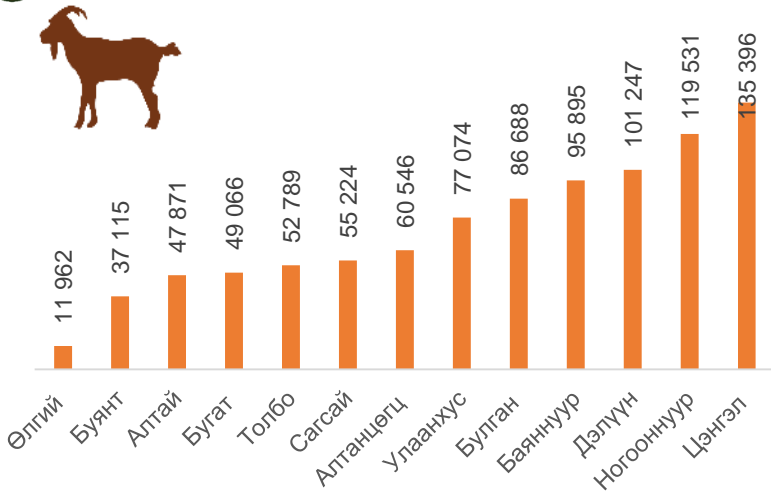

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

Гол нэрийн зарим барааны жилийн дундаж үнэ

- Хонины мах 5667 (кг)
- Үхрийн ястай мах 5333
- Гурил 1-р зэрэг Улаанбаатар кг 1430
- Цагаан будаа кг 2500
- Шингэн сүү 2500 (литр)
- Элсэн чихэр 2167 (кг)
- АИ-80 (литр) 1977
- АИ-92 (литр) 2063
- Дизелийн түлш (литр) 2250

ХАА-н зарим бүтээгдэхүүний зах зээлийн дундаж үнэ (мян.төг)

- Ямааны цагаан ноолуур 81 000
- Ямааны бор ноолуур 79 000
- Хонины ноостой нэхий 1 800
- Ямааны ноолууртай арьс 24 000

Тариалсан талбай нийт 1222,3

- Үр тариа 42
- Хүнсний ногоо 296.1
- Төмс 365.8
- Тэжээлийн ургамал 1197.3
- **Бэлтгэсэн өвс хадлан 66373.3**

Хураасан ургац (тонн)

- Үр тариа 44
- Хүнсний ногоо 1524.1
- Төмс 3005.2
- Тэжээлийн ургамал 778.5

Баян-Өлгий аймгийн

7 гайхамшиг

ЦАМБАГАРАВ УУЛ

Цамбагарав уул мөнх цаст уул бөгөөд 4195 метр өндөрт оршдог. Энэхүү уул нь ан амьтнаар баялаг төдийгүй мөс судлалын ач холбогдолтой, нэн ховор ирвэсний өсөлтийг хангахуйц чухал нутаг дэвсгэр аж. Баян-Өлгий, Ховд, аймгийн нутгийн заагаар орших энэ уулыг 2000 онд 1109 ам км талбайгаар улсын тусгай хамгаалалтад авсан байдаг. Урьд цагт өөлд үндэстнүүд Цамбагарав уулыг Цаст гэдэг байжээ. Нэгэн уран дархан уулын өнгө байдалд нийцүүлж бурхан бүтээгээд түүнийгээ Цамбагарав хэмээн нэрлэж, Цастын өвөр Жинст уулын оройд залснаас хойш Цамбагарав хэмээн нэрийджээ.

БАГА ОЙГАРЫН ЦАГААН САЛААГИЙН ХАДНЫ СҮГ ЗУРАГ

Баян-Өлгий аймгийн Улаанхус сумын нутагт Алтай таван богдын Бага Ойгар, Усайн Цагаан салаагийн голын савд байдаг. Өргөн нь 500 метр, урт нь 15 километр үргэлжлэх нутагт тархсан хадны сүг зураг бөгөөд шинэ чулуун зэвсгээс хүрэл зэвсгийн үе хамарсан нийт 8000 жилийн түүхийг агуулдаг. Эрт балар цагийн хүмүүсийн хойч үедээ үлдээсэн зурган захиа бөгөөд нийт 10 мянга гаруй сүг зураг тоологджээ.

ТОЛБО НУУР

Өлгий хотоос урагш 45 км-т, Ховд аймаг орох төв замын дагууд Толбо нуур оршидог. Цэнгэг устай, мөстлөгийн гаралтай нуур. Толбо нуур 1000-1500 метрийн харьцах өндөртэй хад асга бүхий нүцгэн уул нуруугаар хүрээлэгдэнэ. Нуурын эргэн тойрны уулсад эртний мөстлөгийн ул мөр тод ажиглагддаг бөгөөд хэд хэдэн жижиг арал байдгаас хамгийн том нь усны мандлаас дөнгөж цухуйх 4 м өндөр Гичгэний толгой юм.

Монгол Алтайн нурууны Алтай Таван Богд ууланд байдаг хамгийн урт Потаниний мөсөн гол юм. Потанин мөсөн голын үед урт нь 10.4 км, талбай нь 24.3 ам/км болсон байна. Урсах явц нь 4365 метрээс 2873 метрт явгадна. Энэ мөсөн голыг 19-р зууны сүүлч 1876-1880 онуудад нээсэн оросын судлаач эрдэмтэн Потанины нэрээр нэрлэсэн. Мөсөн гол гэдэг нь уулархаг, налуу газарт олон мянган жилийн мөс, цас, хуримтлагдан нягтарснаас болж бий болдог. Сүүлийн жилүүдэд олон мөсөн голууд хайлж устах аюулд ороод байгаа Потанины мөсөн гол юм.

БАГА ТҮРГЭНИЙ ХҮРХРЭЭ

Алтай Таван богдын байгалийн цогцолборт үзэсгэлэнт газруудын нэг нь Цэнгэл сумын Хотон, Хурган нуурын хөндийн Бага түргэнийн хавцалд орших “Бага түргэний хүрхрээ” өндөр нь 15 метр бөгөөд тус аймагт оршиж буй хүрхрээнүүдийн хамгийн өндөр нь юм. Хавар, зун уулын ширүүн урсгалт голыг өгсөж энэ нутгийн унаган загас болох Монгол хадран сүрэг сүргээрээ дээшилж түрсээ шахдаг.

ЁЛТЫН САВ ГАЗАР

Ёлтын сав газар нь Алтай суманд байрладаг. Алтай таван богдын байгалийн цогцолборт үзэсгэлэнт газруудын нэг. Уг газар нь унаган төрхөө харьцангуй хадгалсан, дэлхийд ховордсон амьтан, ургамлын тархсан нутаг, ойгоор бүрхэгдсэн үзэсгэлэнт байгальтай мөн эх газрын эрс тэс уур амьсгал зонхилно. Ёлтын сав газар нутгийн ихэнх хэсэг уулархаг ой зонхилдог учраас харьцангуй сэрүүвтэр, чийглэг байдаг.

АЛТАЙ ТАВАН БОГДЫН БАЙГАЛИЙН ЦОГЦОЛБОРТ ГАЗАР

Монгол орны хамгийн баруун зах, хамгийн өндөр цэг бүхий Алтай Таван Богд нь “Монгол Алтайн нуруу” Монголын баруун захаас Говь-Алтай аймгийн нутгийг өнгөртөл 900 гаруй км үргэлжилдэг уулсын “хоймор” юм. 1996 оноос 6362 ам км талбайгаар улсын тусгай хамгаалалтад авч цогцолборт газруудын нэгд бүртгэн авсан. Цаг агаарын хувьд хамгийн тогтворгүй газруудын нэг бол Алтай Таван Богд. Нэг өдрийн дотор нар шарж, цас, бороо орж, шуурга тавих нь энгийн үзэгдэл бөгөөд 4 улирлын шинжийг харуулдаг гэсэн үг.

Баян-Өлгий аймагтай холбоотой ВЭБ хуудсууд

- <http://www.bayan-olgi.gov.mn>
- <http://www.bayan-ulgii.nso.mn>